

નિયમ નં. 4

તન્વીન (تنوين) અને નૂન સાકિન (نون ساکن)

દો ઝબર (ُ) દો ઝેર (ِ) દો પેશ (ء) તન્વીન અને નૂન સાકિન (ُن)

તન્વીન અને નૂન સાકિનના ચાર નિયમો છે :

1. ઈષ્કાએ હફીફી اخفاء حقیقی
2. ઈદ્ગામ ادغام
3. ઈફલાબ اقلاب
4. ઈઝહારે હફીફી اظهار حلقى

ઈષ્કા

‘ઈષ્કા’નો અર્થ સંતાડવું થાય છે.

‘ઈષ્કા’ એટલે કે તન્વીન અને નૂન સાકિનના અવાજને છુપાવીને નાકના અવાજ જેવો એટલે કે ગુન્નાની સાથે પઢવામાં આવે છે.

ઈષ્કાના બે પ્રકારો છે :

1. ભારે ગુન્ના સાથેનો ઈષ્કા
2. હલકા ગુન્ના સાથેનો ઈષ્કા

ભારે ગુન્ના સાથેનો ઇષ્કા

આ 'ભારે ગુન્ના સાથેના ઇષ્કા'ના હુરુફ આ પ્રમાણે છે :

ص	ض	ط	ظ	ق
---	---	---	---	---

તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી ઉપરના હુરુફમાંથી કોઈ પણ એક હર્ફ આવે તો તન્વીન અને નૂન સાકિનના અવાજને છુપાવીને નાકના ભારે અવાજ જેવો (એટલે કે ભારે ગુન્ના)ની સાથે બે હરફા જેટલો લંબાવીને પઢવો.

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	ભારે ઇષ્કાના હુરુફ
૧૦૭	૫	الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾	ص
૮૯	૨૨	وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾	ص
૮૮	૬	إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ ﴿٦﴾	ض
૩૮	૬૧	هَذَا فِرْدُءٌ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ	ض
૮૪	૧૯	لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ	ط
૨	૧૮૪	فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ط	ط
૮૮	૧૭	أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾	ظ
૩૪	૧૮	فِيهَا قُرَىٰ ظَاهِرَةٌ	ظ
૮૪	૩	الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾	ق
૮૮	૩	فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾	ق

હલકા ગુન્ના સાથેનો ઇષ્કા

આ 'હલકા ગુન્ના' સાથેના ઇષ્કાના હુરુફ આ પ્રમાણે છે :

ت	ث	ج	د	ذ	ز	س	ش	ف	ك
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી ઉપરના હુરુફમાંથી કોઈ પણ એક હર્ફ આવે તો તન્વીન અને નૂન સાકિનના અવાજને છુપાવીને નાકના હલકા અવાજ જેવો (એટલે કે હલકા ગુન્ના)ની સાથે બે હરફા જેટલો લંબાવીને પઢવો.

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	હલકા ઇષ્કાના હુરુફ
૫	૧૧૮	وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ	ت
૫	૧૧૮	لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ	ت
૧૩	૮	تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ الْأَرْحَامُ	ث
૬	૫૪	سُوءَ إِجْهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهَا	ث
૧૪	૬	عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَكُكُمْ مِنْ آلِ	ج
૧૪	૧૮	وَيَاتٍ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٨﴾	ج
૧૪	૨૨	أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي	د
૬	૮૮	وَمِنَ النَّحْلِ مَنْ طَلَعَهَا فَنَوَّانٌ دَانِيَةٌ	د
૫	૮૧	وَيُصَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ	ذ

3	૧૮૫	كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ^ط	ذ
3	૧૮૫	فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ	ز
૧૮	૭૪	نَفْسًا زَكِيَّةً ^ط بِغَيْرِ نَفْسٍ ^ط	ز
૧૭	૮૩	وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ	س
૧૮	૨૨	وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ ^ط كَلْبُهُمْ	સ
૧૮	૬૮	قَالَ سَتَجِدُنِي ^ط إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا	શ
૧૭	૫૮	عَذَابًا شَدِيدًا ^ط كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ	શ
૪	૭૧	حِذْرُكُمْ ^ط فَانْفِرُوا تُبَاتٍ ^ط أَوْ انْفِرُوا جَمِيعًا	ફ
૪	૭૮	مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ ^ط فَمِنْ اللَّهِ	ફ
૪	૧૪૧	فَإِنْ كَانَ لَكُمْ ^ط فَتْحٌ ^ط مِنَ اللَّهِ	ક
૪	૩૧	سَيِّئَاتِكُمْ ^ط وَنُدْخِلْكُمْ ^ط مُدْخَلًا ^ط كَرِيمًا	ક

રવાયત

* નીચે આપેલી આયતોમાંથી ‘ભારે ગુનાના ઇત્ક’ પર વર્તુળ કરો :

الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ :

- (1) عَلَى الْأَرْوَاحِ يَنْظُرُونَ
- (2) فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ
- (3) لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ

* નીચે આપેલી આયતોમાંથી 'હલકા ગુન્નાનો ઇષ્ટકા' પર વર્તુળ કરો :

ઉદાહરણ : وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

(1) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ

(2) سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى

(3) كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ

* નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી સાચાની સામે ખરા (✓)ની નિશાની કરો અને ખોટાની

સામે ચોકડી (X)ની નિશાની કરો :

ઉદાહરણ : طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ અહીં ભારે ગુન્નાનો ઇષ્ટકા થશે. (✓)

(1) فِيهَا قُرَى ظَاهِرَةً અહીં હલકા ગુન્નાનો ઇષ્ટકા થશે. ()

(2) وَبَيْنَ مَعَكَ અહીં કોઈ પણ ઇષ્ટકા થશે નહીં. ()

(3) أَنْتُمْ مِنْهُ تَوَفَّدُونَ અહીં હલકા ગુન્નાનો ઇષ્ટકા થશે. ()

(4) الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ અહીં કોઈ પણ ગુન્ના થશે નહીં. ()

(5) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ અહીં હલકા ગુન્નાનો ઇષ્ટકા થશે. ()

ઈદ્ગામ

‘ઈદ્ગામ’ એટલે મિશ્રણ કરવું કે મેળવવું. એક વસ્તુને બીજી વસ્તુમાં ભેળવી દેવી એટલે કે તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી આવતા નીચેના છ હુરૂફમાંથી કોઈ પણ તશદીદવાળા હર્ફની સાથે મેળવીને પઢવામાં આવે તેને ઈદ્ગામ કહે છે.

‘ઈદ્ગામ’ના છ હુરૂફ આ પ્રમાણે છે :

ن	و	ل	م	ر	ی
---	---	---	---	---	---

આ હુરૂફને સંયુક્ત શબ્દોમાં આ રીતે યાદ રાખી શકાય. **يَرْمَلُون** (યર્મલૂન)

ઈદ્ગામના બે પ્રકારો છે :

1. ઈદ્ગામે બાગુન્ના (ગુન્નાની સાથે જોડવું)
2. ઈદ્ગામે બિલાગુન્ના (ગુન્ના વગર જોડવું)

ઈદ્ગામે બાગુન્ના

‘ઈદ્ગામે બાગુન્ના’ના ચાર હુરૂફ આ પ્રમાણે છે :

و	ن	م	ی
---	---	---	---

આ હુરૂફને સંયુક્ત શબ્દોમાં આ રીતે યાદ રાખી શકાય.

يَمْنُو (યમ્નૂ)

‘ઇદ્રામે બાગુન્ના’ એટલે તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી, જો આ ચાર હુરુફમાંથી કોઈ પણ એક હર્ફ તશદીદવાળો હોય તો તેને ગુન્નાની સાથે જોડીને બે હરફા જેટલો લંબાવીને પઢવો જોઈએ.

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	હુરુફે ઇદ્રામ
૧૮	૫	إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾	ی
૧૩	૨૩	جَنَّتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا	ی
૧૩	૧૧	وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ ﴿١١﴾	و
૧૫	૪૫	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	و
૨	૧૩૦	وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ	م
૧૩	૨૭	أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ط	م
૧૪	૧૧	وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ	ن
૧૪	૪૪	إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ لَنُجِيبَ دَعْوَتَكَ ط	ن

ઈદ્રામે બિલાગુન્ના

‘ઈદ્રામે બિલાગુન્ના’ના બે હુરફ આ પ્રમાણે છે :

ر ل

તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી જો ‘રે’ ઉપર તશ્દીદ (رّ) અને ‘લામ’ ઉપર તશ્દીદ (لّ) હોય, તો તન્વીન અને નૂન સાકિનને ‘રે’ અને ‘લામ’ સાથે જોડીને પઢવું, પરંતુ ગુન્નો કરવો નહીં.

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	હુરફે ઈદ્રામ
૨	૫	أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ	ر
૨	૧૭૩	إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ	ر
૩૬	૪૭	مَنْ تَوَشَّىٰ اللَّهَ طَعَمَهُ	ل
૨	૨	هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ	ل

નોંધ : નીચેના ચાર શબ્દો અરબી ભાષામાં અપવાદરૂપ છે. તે શબ્દોમાં નૂન સાકિન પછી ی (યે) અથવા و (વાવ) આવે છે તેમ છતાંય તે શબ્દોમાં ઈદ્રામ કરવામાં આવતો નથી.

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	હુરુફ
૩૦	૭	ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا	ی
૬૧	૪	فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ	ی
૧૩	૪	مِنْ أَعْنَابٍ وَزُرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ	و
૬	૮૮	وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ	و

સ્વાધ્યાય

* નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી ‘ઇદ્રામે બાગુન્ના’ અને ‘ઇદ્રામે બિલાગુન્ના’ ઓળખો અને

ખોટા ઉપર લીટી (—) કરો. :

ઉદાહરણ : وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ	ઇદ્રામે બાગુન્ના / ઇદ્રામે બિલાગુન્ના
(1) عَامِلَةٌ تَأْصِبَةٌ	ઇદ્રામે બાગુન્ના / ઇદ્રામે બિલાગુન્ના
(2) كُلُّ لَهُ قَائِتُونَ	ઇદ્રામે બાગુન્ના / ઇદ્રામે બિલાગુન્ના
(3) عَيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ	ઇદ્રામે બાગુન્ના / ઇદ્રામે બિલાગુન્ના
(4) مِنْ مَّرْقَدِنَا	ઇદ્રામે બાગુન્ના / ઇદ્રામે બિલાગુન્ના
(5) مِنْ رَبِّهِمْ	ઇદ્રામે બાગુન્ના / ઇદ્રામે બિલાગુન્ના

* નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી 'ઇદ્રામ'ના હુરુફનાં જોડકાં જોડો :

ઉદાહરણ :	(1) خَيْرٌ وَأَبْقَى	(1) ر
	(2) مَنْ يَخْشَى	(1) ل
	(3) كَعْصِفٍ مَّاكُولٍ	(2) ن
	(4) مِنْ لَدُنْهُ	(3) و
	(5) شَيْطَانٍ رَجِيمٍ	(4) ي
	(6) مِنْ نِعْمَةٍ	(5) م

* નીચે આપેલી ખાલી જગ્યાઓ આપેલ વિકલ્પોમાંથી પસંદ કરીને લખો :

- (1) مَا لَا وَعَدَدَ માં આવે છે _____
(ઇદ્રામને બાગુન્ના, ઇદ્રામને બિલાગુન્ના, કોઈ ગુન્ના નહીં)
- (2) الْحَيَاةُ الدُّنْيَا માં આવે છે _____
(ઇદ્રામને બાગુન્ના, ઇદ્રામને બિલાગુન્ના, કોઈ ગુન્ના નહીં)
- (3) لَعِبْرَةٌ لِمَنْ માં આવે છે _____
(ઇદ્રામને બાગુન્ના, ઇદ્રામને બિલાગુન્ના, કોઈ ગુન્ના નહીં)
- (4) مِنْ رَبِّكَ માં આવે છે _____
(ઇદ્રામને બાગુન્ના, ઇદ્રામને બિલાગુન્ના, કોઈ ગુન્ના નહીં)
- (5) كَانَتْهُمْ بُنْيَانٌ માં આવે છે _____
(ઇદ્રામને બાગુન્ના, ઇદ્રામને બિલાગુન્ના, કોઈ ગુન્ના નહીં)

ઇફલાબ

‘ઇફલાબ’નો અર્થ થાય છે બદલી નાખવું કે પરિવર્તિત કરી દેવું.

‘ઇફલાબ’ એટલે તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી હર્ફ બે (ب)

આવે તો તેને મીમ સાકિન (م) થી બદલી દઈને અને બન્ને હોઠોને ભેગા ન કરીને, બે હરફા જેટલો ગુન્નો બનાવીને અદા કરવામાં આવે.

ઇફલાબનો એક જ હર્ફ છે જે આ પ્રમાણે છે : ب

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	હુરફે ઇફલાબ
૨	૨૭	عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ	م ب
૨	૧૮	صُمُّ بُكْمٌ عُمًى فَهُمْ لَا يَازِجُونَ	
૨	૧૮૧	فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ	
૨	૨૮૨	وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ	

સ્વાધ્યાય

* નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી ‘ઇફલાબ’ શબ્દને ઓળખી નીચે લીટી (___) કરો :

ઉદાહરણ : نَفْسٍ بِمَا إِنَّ السَّاعَةَ مَنْ يَكْفُلُهُ ط

- (1) إِنَّ الْإِنْسَانَ فَأَتْبَعْنَا ثُمَّ أَمَاتَهُ
- (2) فَإِنَّمَا فَمَنْ بَدَّلَهُ مِنْ قَبْلِكُمْ

- (3) عَلِيمٌ بِذَاتِ
إِنَّ اللَّهَ
حَظَائِمًا
- (4) فَمَنْ يَمْلِكُ
إِنَّا نَصْرِي
خَبِيرٌ بِمَا
- (5) مِنْ بَشِيرٍ
إِنْ كُنْتُمْ
إِنَّمَا

* નીચે આપેલી આયતોમાં 'ઇફલાહ'ના નિયમના ફરતાં વર્તુળ કરો :

لَيْسَ بِسُطِّ إِلَى يَدَاكَ لَتَقْتُلَنِي : ઉદાહરણ :

- (1) إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ
- (2) مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ
- (3) أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا
- (4) يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ
- (5) بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۖ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ۖ

ઈઝહાર

‘ઈઝહાર’ એટલે જાહેર કરીને (સ્પષ્ટ અવાજમાં) પઢવું.

‘ઈઝહાર’ના છ હુરૂફ આ પ્રમાણે છે :

غ	ع	خ	ح	ه	ء/ا
---	---	---	---	---	-----

આ છ હુરૂફને હુરૂફે હલ્ફી (ગળામાંથી ઉચ્ચાર કરવાના હુરૂફ) કહેવામાં આવે છે. તન્વીન (દો ઝબર, દો ઝેર, દો પેશ) અને નૂન સાકિન પછી ઉપરના છ હુરૂફમાંથી કોઈ પણ એક હલ્ફ આવે તો તે તન્વીનવાળા હલ્ફને ગુન્નો કર્યા વગર જાહેર કરીને પઢવું.

ઉદાહરણો :

સૂરા નં.	આયત નં.	આયતના અંશો	હુરૂફે હલ્ફી
૫	૩૨	مِنْ أَجْلِ ذِكِّكَ كَتَبْنَا	ء/ا
૩૮	૨૯	كِتَبَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا	ء/ا
૩	૧૦૪	وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ	ه
૧૩	૭	إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَبِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ	ه
૧૫	૮૨	وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا	ح
૨	૩૫	وَكُلًّا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا	ح
૪	૩૫	وَأِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا	خ

૪	૩૫	إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾	خ
૬	૫૪	نَفْسِهِ الرَّحْمَةً أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ	ع
૬	૫૪	بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ	ع
૭	૪૩	مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِي	غ
૩૫	૨૮	إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾	غ

સ્વાધ્યાય

* નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી સાચાની સામે ખરા (✓)ની નિશાની કરો અને ખોટાની

સામે ચોકડી (X)ની નિશાની કરો :

ઉદાહરણ : مِنْ نُطْفَةٍ ᵀ અહીં ઇઝહાર કરીને પઢવું જોઈએ. (X)

(1) نَارٌ حَامِيَةٌ અહીં ઇઝહાર કરીને પઢવું જોઈએ. ()

(2) مِنْ بَعْدِ અહીં કોઈપણ નિયમ વગર પઢવું જોઈએ. ()

(3) أَجْرٌ غَيْرُ અહીં ઇઝહાર કરીને પઢવું જોઈએ. ()

(4) طَبَقًا عَنْ અહીં ઇઝહાર કરીને ન પઢવું જોઈએ. ()

(5) أَنْ يُؤْمِنُوا અહીં ઇઝહાર કરીને પઢવું જોઈએ. ()

* નીચે આપેલા 'ઇઝ્ઝાર'ના હુરુફનાં જોડકાં જોડો :

(1) مِنْ أَخِيهِ	(1) ح
(2) عَذَابٍ غَلِيظٍ	(2) ع
(3) عَلِيمٌ حَكِيمٌ	(3) خ
(4) ذَرَّةٌ خَيْرًا	(4) ه
(5) عَنْهُ	(5) غ
(6) جَنَّةٍ عَالِيَةٍ	(6) ء/ا